

Nieuwsbrief 24

13 november 2019

Nieuwe stappen bij de restauratie van Hogewoerd 63

Sinds de vorige nieuwsbrief zijn er bij de restauratie van Hogewoerd 63 weer belangrijke vorderingen gemaakt. Toch gaat het helaas niet lukken om het werk nog dit jaar af te ronden. Verwacht wordt dat de aannemer rond 10 december klaar is. Het schilderwerk kan pas in de loop van januari worden voltooid.

Op de linkerfoto is de oude stalen latei te zien die zich boven de winkelruit en de winkeldeur bevond. Die is vervangen door een nieuwe veel sterkere constructie. De linker- en rechterstaander zijn op de rechterfoto al omgeven door metselwerk. Het kozijn van de deur is tijdelijk verwijderd en weer teruggeplaatst. De grote winkelruit komt niet terug. In plaats daarvan komen er twee ramen, net zoals die op oude foto's te zien zijn.

Hieronder links de situatie rond 1900. Dat de jongens voor de winkel vaag zichtbaar zijn, komt doordat ze zich bewogen. Rechts het ontwerp van de architect en de constructeur.

Op de begane grond liggen leidingen voor de vloerverwarming. Daaroverheen is een dekvloer aangebracht. Die vloer wordt binnenkort betegeld. Het achterste deel van de begane grond gaat dienen als woonkeuken.

Tussen de tuin van de Hogewoerdpanden en de Koenesteeg wordt een stenen muur gemetseld. Als de muur klaar is, krijgt ook Hogewoerd 63 een terras en wordt de gemeenschappelijke tuin voltooid.

Via de pagina [Hogewoerd 63: foto's van de restauratie](#) op de website van Diogenes zijn nog meer foto's te zien. De website wordt regelmatig aangevuld.

Verbeteringen bij andere woningen

Naast het reguliere onderhoud brengt Diogenes ieder jaar in een aantal woningen verdergaande verbeteringen aan. Daarbij wordt speciaal gelet op de mogelijkheden om energie te besparen. In Nieuwstraat 49 is bijvoorbeeld bij het vernieuwen van de keuken het bestaande gasfornuis vervangen door een inbouwinductiekookplaat. Verder is in dat pand een cv-ketel geplaatst die in de toekomst aangesloten kan worden op een warmtepomp of een zonnecollector. Bij de vernieuwing van een appartement aan de Lokhorststraat moest om technische redenen het koken op gas gehandhaafd blijven. Wel zijn daar aan de voor- en de achterkant achterzetramen geplaatst. Dat leidt tot comfortverbetering en energiebesparing.

Een geslaagde actie tegen de sloop van monumenten

De Diogenespanden Lokhorststraat 18, 20 en 22 spelen een belangrijke rol in een artikel in het Leids Jaarboekje 2019 van de Historische Vereniging Oud Leiden. Het Jaarboekje werd gepresenteerd tijdens de diesviering van Oud Leiden op 2 november in de Hooglandse Kerk.

Het artikel is geschreven door Diogenes-voorzitter Laurens Beijen. Toen hij in de archieven van Erfgoed Leiden en Omstreken onderzoek deed naar de geschiedenis van de drie Lokhorststraatpanden, zag hij dat het in 1967 maar weinig gescheeld had of ze waren gesloopt. Een actie van een aantal betrokken Leidenaren, onder wie een groep kunstenaars, heeft ertoe bijgedragen dat ze behouden bleven.

Op de linkerfoto staan de Lokhorststraatpanden rond 1960. De verkrotte oude huisjes waren voor een deel in gebruik als pakhuis en voor een deel gekraakt door kunstenaars. Helemaal links is een klein stukje van de Latijnse School te zien.

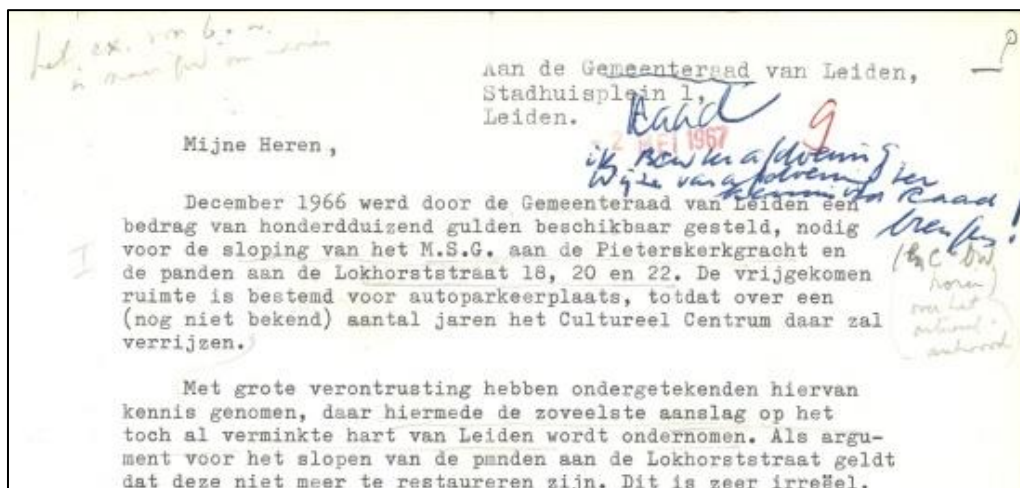
De afbeelding rechts is afkomstig uit een door de Dienst Gemeentewerken gemaakt saneringsplan voor een deel van de Pieterswijk uit 1962. Centraal op het kaartje staat het bouwblok tussen de Papengracht (links), de Langebrug (boven), de Pieterskerkgracht (rechts) en de Lokhorststraat en het Gerecht (onder). Midden in dat blok loopt de Schoolsteeg. Voorgesteld werd om het zuidelijke deel van het blok Pieterskerkgracht-Lokhorststraat-Schoolsteeg te gebruiken voor de bouw van een cultureel centrum voor de volksuniversiteit K. en O. Ook de openbare bibliotheek (de 'Leeszaal Reuven's') zou er een plaats moeten krijgen.

Volgens het voorstel zouden Lokhorststraat 18, 20 en 22 moeten worden gesloopt. De Latijnse School op de hoek van de Lokhorststraat en de Schoolsteeg zou in het gebouw van de bibliotheek kunnen worden opgenomen.

In april 1965 stuurde de minister van CRM de ontwerp-lijst van te beschermen monumenten in Leiden aan de gemeente. De gemeenteraad kreeg de gelegenheid om daarop te reageren. Op de lijst stonden naast veel andere panden ook Lokhorststraat 18, 20 en 22. Het college stelde aan de raad voor om ze op te nemen bij de lijst van panden die van de ontwerp-lijst zouden moeten worden afgevoerd. De toelichting luidde: "niet meer te restaureren". De gemeenteraad volgde het voorstel.

In december 1966 ging de gemeenteraad akkoord met een collegevoorstel om een krediet beschikbaar te stellen voor de sloop van de Lokhorststraatpanden en een schoolgebouw aan de Pieterskerkgracht. Er was maar één tegenstemmer, het KVP-raadslid Lijten. Hij had zich (misschien door de kunstenaars?) laten vertellen dat de panden nog 'zeer wel' konden worden gerestaureerd. Omdat de Rijksdienst voor de Monumentenzorg nog geen toestemming had gegeven voor de sloop, kon daar nog niet mee worden begonnen.

In april 1967 verscheen een open brief met felle protesten. De brief was ondertekend door kunstenaars, maar ook door anderen, onder wie een aantal hoogleraren. Zij keerden zich niet alleen tegen dit sloopplan, maar ook tegen andere ontwikkelingen in de binnenstad. Ze noemden allerlei voorbeelden van ontsierende nieuwbouw en vonden dat de gemeente het autoverkeer te veel ruimte gaf.

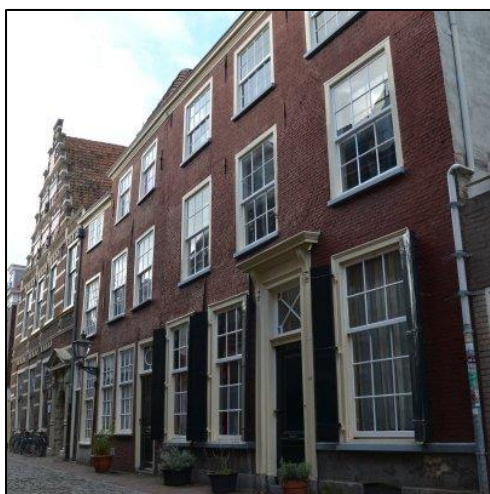

De reacties op de brief waren wisselend. Zo schreef de Nieuwe Leidsche Courant de dag na de publicatie: *Wat zou er van Leiden geworden zijn, als sinds de eeuwwisseling de plaatselijke overheid maar steeds was gezwicht voor protesten tegen 'aantastingen van het stadsschoon'? Er zijn er die zelfs de Waardgracht willen behouden! Ons antwoord is: Weg ermee - en zo gauw mogelijk! Wie aan de leiband van het oude loopt, kan niet meer aan de toekomst bouwen.* Drie weken later publiceerde dezelfde krant een interview met enkele van de kunstenaars en werd er veel positiever over hun actie geschreven: *Het zou wel eens kunnen zijn dat ze ook buiten de kunst om hun tijd vooruit zijn.*

In de gemeenteraad werd er tamelijk welwillend over de brief gesproken. Dat er onder de ondertekenaars diverse vooraanstaande hoogleraren waren, kan daarbij een rol hebben gespeeld. De burgemeester zegde toe dat er met de ondertekenaars zou worden overlegd. Dat gesprek, waarbij aan de kant van de gemeente bijna het voltallige college aanwezig was, verliep in een heel vriendelijke sfeer. Over de Lokhorststraatpanden werden nog geen toezeggingen gedaan, maar er werd wel beloofd dat er opnieuw zou worden gekeken naar de architectuur van het cultureel centrum. Ook andere zaken die in de brief waren genoemd werden besproken.

Niet lang daarna werd het plan voor de vestiging van het cultureel centrum aan de Pieterskerkgracht en de Lokhorststraat afgeblazen. De Lokhorststraatpanden waren op de definitieve monumentenlijst geplaatst. Later zei een van de wethouders dat hij aannam dat de open brief een rol had gespeeld bij het besluit van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg.

Voor het cultureel centrum werd een andere plaats gevonden: aan de Oude Vest naast de Schouwborg.

In 1973 richtte Bert Oosterman, een van de brieverschrijvers uit 1967, samen met anderen de Stichting Diogenes Leiden op. De eerste daad van Diogenes was de restauratie van de inmiddels nog verder verkrotte panden aan de Lokhorststraat. Ze zijn nog steeds in het bezit van Diogenes.

De schrijver concludeert in het artikel dat de open brief en de reacties daarop laten zien dat er in de loop van de jaren zestig sprake was van een verandering van het denken over de binnenstad. In 1962 had de gemeenteraad unaniem plannen vastgesteld voor een ingrijpende sanering van de binnenstad en voor de aanleg van autowegen dwars door de stad. Een aantal jaren begon de omslag. Er werd veel meer waarde gehecht aan het historische erfgoed en het autoverkeer kreeg minder ruimte.

Het artikel is te downloaden vanaf [deze pagina](#).

Reageren op de nieuwsbrief

Als u wilt reageren op de nieuwsbrief, kunt u een mailtje sturen naar nieuwsbrief@diogenes-leiden.nl. Dat adres kunt u ook gebruiken om u aan te melden of af te melden voor het ontvangen van de nieuwsbrief of om een wijziging van uw mailadres door te geven.